

док. Дисертації за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво, Київ, 2018. С. 36.

3. Самойленко О.І. «Мова свідомості» та семантичний аналіз музики: до постановки проблеми – Музичне мистецтво і культура: Науковий вісник Одеської державної музичної академії імені А.В. Нежданової / гол. ред. О.В. Сокол. Одеса: Друк, 2004.

4. Титаренко Т.М. «Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності» – Київ, 2002. С. 376.

5. Роменець В.А., Кірічук О.В. «Основи психології»: підручник. – видавництво Либідь., 2006.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-504-7-40>

ІСТОРИЧНА СЕМАНТИКА ТЕМБРУ КЛАРНЕТА ЯК ОСНОВНИЙ АСПЕКТ АУТЕНТИЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Теремко Олександр Степанович

аспірант

*Навчально-науковий інститут мистецтв Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Даною темою я зацікавився після прочитання книги Ніколауса Арнонкурта «Музика мова звуків. Шлях до нового розуміння музики» [1]. Автор виділяє у сучасному виконавстві два типи музичної інтерпретації, такі як адаптаційна – та що підлаштовується до сучасного слухача за допомогою аранжування, додавання нових музичних інструментів та різного роду ефектів. Інший тип – це аутентичний, тобто спосіб виконання музики, що намагається максимально точно відобразити її оригінальне звучання відповідно до епохи, в якій вона була створена. Це означає використання історичних інструментів або їх реконструкцій, врахування особливостей нотації, темпоритму, артикуляції, орнаментики, а також стилістичних нюансів того часу [1, с. 12]. Особливості аутентичної інтерпретації: **Відмова від впливу сучасних вимог виконавства** – музика виконується так, як її могли чути сучасники композитора, без впливу пізніших традицій. **Історично обґрунтовані інструменти** – використовуються або оригінальні інструменти відповідної епохи, або їх сучасні копії. **Орієнтація на трактати та виконавські традиції** – враховуються історичні джерела, що пояснюють принципи музичної риторики, динаміки, фразування.

Реконструкція виконавських прийомів – специфічне звуковидобування, застосування прийомів, які були характерними для певної епохи (наприклад, вільне варіювання темпу або особливості інтонації). **Роль у сучасному виконавстві: збагачення музичного сприйняття** – дає змогу слухачам відчувати музику так, як її задумував композитор. **Відновлення виконавських традицій** – сприяє кращому розумінню стилів і музичних епох. **Розширення виконавського репертуару** – дозволяє відкривати музику, яка раніше виконувалася в осучаснених варіантах. **Формування нового підходу до інтерпретації** – багато сучасних музикантів навіть на сучасних інструментах переймають принципи аутентичного виконання, що змінює загальну культуру музичного виконання.

Повертаючись до особливостей аутентичної інтерпретації у даній статті звертається увага на такі аспекти: особливості конструкції кларнета, її вплив на тембр та виконавські особливості постановки.

В епоху Бароко кларнет ще не був широко поширеним інструментом, проте його попередники, такі як шаломо, відігравали важливу роль у музичній культурі того часу. Музика Бароко була тісно пов'язана з риторикою, і кожен інструмент мав свою семантичну функцію. Хоча кларнет ще не займав провідних позицій, його ранні форми використовувалися для створення виразних контрастів між різними тембровими зонами оркестру. У бароковій музиці велике значення мало розуміння фразування та артикуляції, що впливало на характер звучання інструментів. Основним завданням виконавця було не лише точне відтворення нот, а й передача музичного змісту через темброві та динамічні зміни.

Виконавські методи на кларнеті в епоху Бароко значно відрізнялися від сучасних. Бароковий кларнет мав обмежені технічні можливості, тому виконавці активно використовували варіювання артикуляції, мікродинаміку та обмежувалися грою тільки на природних регістрах з додаванням інтонаційних ефектів [2]. Також особливе значення мало оздоблення мелодичних ліній за допомогою імпровізаційних орнаментів. Постановка гри в епоху Бароко значно відрізнялася від сучасної: мундштук та тростина мали дещо іншу конструкцію, що вимагало іншого розташування губ і положення язика. Деякі джерела вказують на те що тростина як кріпилась до мунштука під час гри була зверху і охоплювалась відповідно верхньою губою, опора ж зміщувалась на нижні зуби. В результаті звук у інструмента був глухіший а артикуляція менш чітка. В сучасному виконавстві дана постановка не використовується і вважається не практичною, в минулому ж навпаки була основною. Незважаючи на всі недоліки такої гри, саме вона може вважатися аутентичною у певний відрізок епохи бароко коли кларнет тільки почав формуватись як інструмент.

З розвитком класицизму кларнет набув ширшого застосування, особливо в оркестровій та камерній музиці. В цей період тембр кларнета починає використовуватися для створення витончених мелодичних ліній та контрастних тембрових поєднань. У музиці Моцарта та Гайдна кларнет отримує більш виразне місце, наближаючись до вокальної природи звучання. Його тембр використовується для передачі м'якості та співучості, що надає музиці додаткової гнучкості. Саме в цей період розширюються технічні можливості інструмента, зокрема завдяки покращенню конструкції клапанного механізму, що дозволило кларнету реалізовувати нові виразові засоби [3].

Методики гри в період класицизму базувалися на рівномірності фразування, чистоті інтонації та чіткій артикуляції. Зокрема, велике значення мала зміна динаміки всередині однієї фрази, що дозволяло створювати ефект «музичної мови». Виконавці дотримувалися принципу кантиленного звуковедення, орієнтуючись на вокальну природу та мелодійні лінії кларнета.

Постановка гри в класицизмі продовжувала еволюціонувати: з'явилися більш довершені моделі інструментів, що сприяли стабільнішому звукоутворенню. Метод звуковидобування змінився: виконавці почали використовувати більш контрольовану артикуляцію, а форма мундштука і тростини стали ближчими до сучасних стандартів, що дозволяло досягати точнішого інтонування і ширшого динамічного діапазону.

З розвитком романтизму кларнет став ще більш виразним інструментом, здатним передавати глибокі емоції, контрастні настрої та драматичну напругу. Композитори, такі як Карл Марія фон Вебер, Йоганнес Брамс та Ріхард Вагнер, активно використовували кларнет у своїх творах, надаючи йому нові функції – від ліричного, співучого соло до експресивних та потужних оркестрових партій [2]. Особливістю романтичного стилю стало розширення динамічного та регістрового діапазону кларнета, що дозволяло створювати складні темброві переходи. Оркестрова музика цього періоду вимагала більшої витривалості від виконавців, а сольні партії ставали технічно складнішими. Також важливою рисою романтизму була свобода фразування та агогіка(гнучка зміна темпу), що дозволяло виконавцям індивідуально трактувати музичний матеріал. Методики гри на кларнеті в цей період передбачали більшу експресивність у звуковидобуванні, гнучку артикуляцію та розширення технічних можливостей за рахунок покращених моделей інструментів. Відмінністю від попередніх епох стало використання ширшого діапазону, що сприяло виразності музичного тексту. Постановка гри в епоху романтизму також змінилася: з'явилися більш комфортні мундштуки та тростини, що дозволило виконавцям досягати потужнішого, насиченішого звуку. Артикуляція

стала більш різноманітною, особливо у швидких пасажах і віртуозних сольних партіях.

Темброва семантика кларнета продовжує розвиватися під впливом нових технік, стилів та технологій. Арнонкур підкреслює, що правильне розуміння історичних контекстів дозволяє не лише точно відтворювати музику минулого, а й відкривати нові можливості для сучасного виконання.[1] Зміни у тембровій семантиці кларнета є відображенням загального розвитку музичного мистецтва. Від ранніх експериментів із шаленою в епоху Бароко, через витонченість і рівновагу Класицизму, до емоційної виразності Романтизму та інноваційних пошуків ХХ–ХХІ століть – цей інструмент постійно змінював свої виразові можливості. Кожна епоха додавала нові виміри до його звучання, і сучасні виконавці, завдяки історично обґрунтованим методам інтерпретації, можуть поєднувати минуле та сучасне у своїй грі. Аутентична інтерпретація, яку підкреслює Арнонкур, є ключовим підходом до розуміння історичних стилів і методів виконання. Вона дозволяє не лише відтворити історичну звучність музики, а й розширити виконавські горизонти за рахунок осмисленого використання тембрових ресурсів інструмента. Таким чином, дослідження тембрової семантики кларнета є важливим напрямком у сучасному музикознавстві та виконавській практиці, що відкриває нові можливості для творчої взаємодії з музичною спадщиною.

Література:

1. Гарнонкурт Н. Музика як мова звуків./пер. з нім. Г.Курков та ін. Суми. 2002. 406 с.
2. Rice A. R. The clarinet in the classical period. New York. Oxford University Press. 2003. 316 с.
3. Hoeprich E. The clarinet. London. Yale University Press. 2008. 395 с.